

Gnev u Bugarskoj raste jer se vlada suočava sa izgledom da izgubi milione u gotovini EU kako bi pomogla radnicima u njenom sektoru uglja koji se bore da nađu nove poslove.

Kao deo klimatskog paketa [EU Zelenog dogovora](#) (Green Deal), koji ima za cilj da blok do sredine veka učinio neutralnim ugljenikom, Brisel je 2021. izdvojio 55 milijardi evra u fondovima „Pravedne tranzicije“ za podršku radnicima u bivšim [industrijama uglja](#) da se prekvalifikuju i pronadu nove poslove.

Ali Bugarska je jedina zemlja EU koja je tek podnela detaljan plan o tome kako će novac biti potrošen, što je preduslov za pristup gotovini. **Sofija je već izgubila 100 miliona evra nedostatkom prethodnog cilja, a izgubiće još 800 miliona evra ako ne reaguje na vreme za ovogodišnji rok.**

To dolazi nakon što su bugarski zakonodavci u januaru glasali za ukidanje ranog povlačenja uglja dogovorenog sa Evropskom komisijom, dovodeći u opasnost još milijarde u gotovini EU vezanih za njen plan oporavka nakon pandemije.

„Gubitak novca je sada najveći rizik... a gubitak zaposlenja je najgori scenario“, rekao je **Radoslav Ribarski**, poslanik bugarskog parlamentarnog odbora za energetiku koji predstavlja staro zagorsko središte zemlje za ugalj, dodajući da „zaista sumnja da će vlada uspeti za tako kratko vreme“.

Rudari, nevladine organizacije i lokalno stanovništvo optužuju vlade zemlje koje su bile upletene u intenzivna politička previranja u poslednje dve godine za uporna odlaganja. Političari se naširoko optužuju da odlažu bolne odluke, a ne da zagrizu metak i da prave planove za prelazak sa uglja.

„Ništa nije urađeno“, rekao je **Živko Todorov**, gradonačelnik u regionu Stare Zagore koji je dom za 11.000 radnika na ugljaru i kompleks Maritsa Iztok gde tri elektrane na ugalj svake godine izbacuju u vazduh preko 40 miliona tona ekvivalenta CO₂. „Niko ne želi da nosi negativne političke posledice, oni žele da to prepuste sledećoj vladi i odugovlače.

Iako je krajnji rok za podnošenje plana kraj ove godine, bugarskim zakonodavcima je rečeno da je Komisiji obično potrebno šest meseci da pregleda dokument, prema Ribarskom, čime se stvara vremenski period koji se brzo smanjuje. Postoje znaci da bi Sofija konačno mogla da skrene u ugao nakon što je nova vlada došla na vlast ranije ovog meseca.

„Imamo ideju kako da pristupimo ovom procesu“, rekao je bugarski premijer Nikolaj Denkov za POLITICO, tvrdeći da će EU predstaviti sveže ideje u „narednih nekoliko nedelja“ i nagovestio da je dobio produženje „do kraja septembra“ nakon sastanaka sa predsednicom Komisije, Ursulom von der Layen, u sredu.

„Ključna stvar je da zatvaranje elektrana na uglj prvo treba da prati ekonomske razloge, a takođe i tehnološke zahteve“, rekao je on. „U isto vreme moramo da vodimo računa o ljudima koji su tamo.

“Nije lako, osetljivo je – ali je izvodljivo.”

Politička oluja

Dok se Poljska često suočava sa najoštrijim kritikama zbog svoje velike zavisnosti od uglja, Bugarska privreda u EU je sa najvećom količinom ugljenika i još uvek se oslanja na crno gorivo za proizvodnju oko trećine svoje električne energije.

Do polovine emisija CO₂ u zemlji i dalje potiče od proizvodnje uglja, prema Martinu Vladimirovu, vođi energetike i klime u Centru za proučavanje demokratije, istraživačkom centru iz Sofije.

To čini njen prelazak sa uglja hitnim pitanjem, posebno u svetlu klimatskih ciljeva EU.

Lokalno stanovništvo i radnici u ugljari sumnjaju u tu posvećenost, govoreći da su uzastopne vlade propustile da jasno komuniciraju o svojim planovima ili da sprovedu konkretne mere.

„U velikoj meri nema prihvatanja ideje pravedne tranzicije i postepenog izbacivanja uglja, jer ovde u regionu ne postoji napor da se informacije donesu na transparentan način“, rekla je Rumjana Grozeva, koja vodi regionalnu razvojnu agenciju (SZREDA) u Staroj Zagori koja okuplja lokalne aktere da planiraju proces tranzicije.

Grozeva je rekla da se nije čula sa vladom od 2021. godine, kada je Sofija prvi put počela da razmatra izradu svog plana za prelazak sa uglja.

„Niko od gradonačelnika, niko od gradskih veća, niko od preduzeća, niko od nas nije bio uključen u protekle dve godine“, rekla je ona, dodajući da će bez fondova EU pravedna tranzicija regiona biti „nemoguća“.

Meštani su sve zabrinutiji zbog tog uticaja. Krasimir Ivanov, 30, proizvodni inženjer koji živi u glavnom gradu starozagorskog regiona, brine da će „mnogo ljudi možda otići“ ako se fabrike zatvore.

To pitanje predstavlja ogromnu glavobolju za vladu, s obzirom da je oko 43.000 ljudi direktno i indirektno zaposleno u industriji uglja, rekao je Vladimirov iz CSD-a.

„Šta god vlada uradila, ona će izgubiti“, rekao je on, a stranke se plaše da bi posvećenje postepenom izbacivanju uglja dovelo do „političke oluje“. Ali ako se ne odredi krajnji datum, to će značiti „elektrane i rudnici koji će bankrotirati u narednih nekoliko godina i izgubiti milijarde evra u fondovima EU“.

Aleksandar Zagorov, šef sindikata uglja Konfederacije rada Podkrepa, upozorava da će bez plana za zelenu tranziciju Bugarske doći do „socijalne katastrofe“ rekao je Victor Jack za POLITICO.

Korporacije i oligarsi

Izazov vlade je komplikovan postojanjem glasnih sindikata uglja koji se snažno zalažu za održavanje pogona otvorenim i snažnim korporativnim interesima.

„Takođe, oligarhijske mreže oko termoelektrana na uglj imaju koristi od statusa kvo i vrše pritisak na institucije da ne deluju“, kaže Vladimirov. Mnoge kompanije koje se bave održavanjem pogona, transportom i ugostiteljstvom imaju “bliske veze sa političkim partijama”, rekao je on.

Bugarski tajkun Hristo Kovachki, koji predsedava šest termoelektrana na uglj u zemlji, predstavlja poseban izazov, dodao je Vladimirov.

Prošle godine, Evropski sud pravde presudio je da je jedna od njegovih povezanih fabrika, Brikel, prekršila pravila EU o zagađenju vazduha, dok je bugarska vlada saopštila da je pronašla „zapanjujuća kršenja pravila“ na toj lokaciji.

Evropski javni tužilac je u februaru pokrenuo istragu o nekoliko postrojenja vezanih za Kovački, uz istrage u kojima se navodi da su ove falsifikovale podatke o emisijama da bi uštedeli 74 miliona evra u emisijama ugljenika u EU između 2017. i 2021. godine.

Ali „nijedna vlada ne može da mu oduzme dozvolu iako on krši zakon o životnoj sredini“, rekao je Vladimirov.

Kovachki je za POLITICO rekao da je njegov „glavni prioritet da se obezbedi nesmetana energetska tranzicija, ali postepeno“, dodajući da su njegove povezane fabrike „sa sigurnošću na putu potpune energetske transformacije“.

Biznismen je tvrdio da su izveštaji o Brikelovim kršenjima zagađenja vazduha “laž” i odbio je da komentariše navode o prevari u vezi sa emisijama.

Predstojeća „katastrofa“

Sa ili bez fondova EU, analitičari tvrde da se Bugarskoj čeka samo tri godine pre nego što veći deo njenog sektora uglja bude ugrožen.

Dve elektrane na uglj u zemlji, u vlasništvu SAD kompanije AES i Contour Global, imaju koristi od dugoročnih ugovora sa fiksnom cenom i efektivno primaju državne subvencije kada su cene električne energije niže od troškova proizvodnje elektrana.

Ali kada se ti ugovori zatvore do 2026. godine, ta ista podrška vlade neće biti moguća.

Generalni direktor AES Bugarske, **Ivan Tzankov**, rekao je za POLITICO da, pošto njegova elektrana pruža „kritične systemske usluge“ kako bi pomogla u balansiranju bugarske mreže, kompanija počinje „da istražuje razne druge alternative pored uglja koje možemo sagorevati da bismo spalili nastaviti ispunjavanje ovih važnih obaveza prema sistemu“ nakon 2026. godine, uključujući biomasu.

Državna kompanija Maritsa Iztok-2, najveća elektrana na uglj na Balkanu, takođe dobija

podršku vlade, ali „nije konkurentna na tržištu“, rekao je za POLITICO bugarski regulator za energetiku Ivan Ivanov, dodajući da je ranije ovog meseca prodavala s gubitkom samo od plaćanja emisivnih kredita, čak i pre računanja cene uglja i plata radnika.

„Ovo ne može dugo da traje, to je neodrživo“, rekao je Ivanov, tvrdeći da će direktne subvencije elektranama na uglj također biti nezakonite 2025. prema važećim pravilima EU.

„Po sadašnjoj ceni električne energije, sve su postrojenja koja prave gubitke“, rekao je Vladimirov. To znači da će „bez subvencija većina radnika će otići“ do 2026.

Pitanje šta će dalje da rade komplikuje činjenica da plate radnika u sektoru uglja mogu biti 50 odsto veće od proseka u regionu, rekao je **Aleksandar Zagorov**, predsednik Konfederacije sindikata Podkrepa koja predstavlja 9.000 radnika u industriji. Zato smo „prinudeni da štitimo ono što imamo“, rekao je on.

„Ne znamo šta će se desiti“, rekao je Zagorov i dodao da je „najvažnija stvar koju želimo jeste neka vrsta plana“. Bez jednog, to znači „društvena katastrofa“.